

ebrel - mae 75

« POBL VREIZH »

B. P. 304

29273 BREST CEDEX

•
KOUMANANTOU

Boutin : 10 L

Skoazell : adalek 20 L

C.C.P. 2746-79 Rennes.

niv. 63

1er LUR

POBL VREIZH

ECHU AN TERMAJI AOTROU KISSINGER

Hag a-nevez en-dro dimp ?

PENNAD-STUR

Ema Giscard o klask tremen lost al leue dre hon genoù. Diouzh e gleved ha diouzh kleved e gensorted, e vije deuet da vezañ demokrat, modern ha liberal ar sistem politikel a vevomp ennañ. Diwallomp da vezañ tapet gant sort fardaj. Gwelomp e pesort stad ema an traoù :

Kresket eo bet gobr ar soudarded : padal eo bet lakaet Bigeard da ministr. Bigeard hag a oa bet bourew Aljer ergentaou. Bigeard hag a vo marteze *Pinochet* da-zont Bro-C'hall. Ouzhpenn-se ez eus bet prenet un dachenn douar ewid an arme e Kast : tamm ha tamm ema an arme e'hall o lakaad he c'hrabanou war hon bro.

Ar polis ive zo o vreinañ. Pa vez Giscard o weladenniñ tiez paour an Arabed, evel e Marseille, e vez e bolis o skeiñ gant al labourerion estren, gwashañ ma c'hallont. Pa vez lac'het Arabed, ne vez ket daspugnet alies an dorfedourion ha, pa vezont, ne vezont ket kondaonet. Hailhevodet evel Sergent, patron kozh an O.A.S. zo erru (*tarri*) mad gant hon aotronez.

Hag ar c'helaouiñ ? Amañ c'hoazh e klasker treiñ ar yod da grampouezhenn. Pebezh charre ne vez ket graet en-dro da abadennoù tele zo, evel an hini diwar-benn an heñvelgarerion (*homosexuals*), da skwer. E-keid-se ema brasoc'h-brasañ lod mignoned Giscard e-barzh ar vouest-imaioù. Rag hanwet ez eus bet e penn ar c'hompagnunezhioù zo bet lakaet e lec'h an O.R.T.F. kozh, tud pinvidig, kenlaeron gant ar gapitalisted, kensorted ministred Giscard. Dre guzh, gant galloud an arc'hant bras, e vez c'hoariet troioù-kamm ive d'ar c'hazetennoù bras ewid ma vent sentusoc'h ouzh ar gouarnamant.

Evel-se ema kont eta : muioc'h a voged eged a dan. Reformoù bihan ha na goustont mann (*netra*), med e vez roet brud deze gant ar c'hazetennoù, ar radio hag an tele. Ha petra 'vez skoachet a-dreg ar moked-se ? Dremm (*bizaj*) didruez an tu dehoù kozh, an tu dehoù garw, an tu dehoù kar e-unan ; tu dehoù ar familhoù bras, tu dehoù an interestoù prevez : enebourion al labourerion, enebourion Breizh. Diwallomp da vezañ touellet : Ewitañ da skoachañ e fas dindan ur maskl hegarad, enebour pobl Vreizh an hini eo a vez o ren an traoù en Egzagon.

Echu an termaji, Aotrou Kissinger

Ur pennad blew rodellet, lunedoù skant, ur glasc'hoarz dindan ur fri markiz an amzer goz, ur plac'h koant pe diw d'e heul, setu aze Kissinger, mestr bras politikerezh diavaez ar Stadoù-Unanet. Ataw un troad war bazenn skeul ur c'harr-nij bennag hag an troad all prest da vac'hañ an douar hag an dud e kement lec'h ma erru. Galoupad a ra dre ar bed all gant e sac'h ler hag e skiant-prenet sañset evid lakaad ar peoc'h etre an dud, e gwirionez evid astenn galloud an Amerikaned pa'z eo posubl dezañ henn ober. Peoc'h an Amerikaned eo e bal, kenkoulz en Afrika evel en Azia, en Europa evel e Su-Amerika. Setu perag gant aon rag ar gomunisted en neus harpet gouarnamantoù euz an tu dehoù, fachisted anezhe alies, e Bro-C'hres, er Portugal, er C'hambodj, er Vietnam hag e meur a vro all. Morse n'en neus klasket da vad toullañ kaoz gant ar vrogarourien, gant ar re a skuilh o gwad evid o bro ; da skwer, graet en neus fae war ar Viengkong, war ar Khmered ruz, war ar balestinianed, ha koulskoude ne vo diskoulm ebed keid ha ma vo dalc'het er-maez an afer ar re en em gann evid dieubidigez o bro.

A-hend-all, gant harp ar C.I.A. en neus sikouret Kissinger diskar gouarnamantoù demokratel eus an tu kleiz, er Chili da skwer. Evitañ eo red d'an traoù chom evel m'emaint ha gwazh a-se evid ar pobloù gwasket dindan krabanou an Amerikaned. Hogen n'eo ket gwall vad an degouezaden. N'eo ket posubl gwaskañ an dud ataw hag en ur stourm ouz an araokaad en neus c'hwezet Kissinger war an tan e-lec'h ma oa krog dija hag enaouet en neus anezañ e-lec'h na oa ket krog c'hoazh ; ha setu bremañ tarzet an tan-gwall ha trec'het hemañ buan-ha-buan war ar pomper bras.

Er C'hambodj, er Vietnam, er broioù arab, er Portugal ema an Amerikaned en arvar ha Kissinger — priz Nobel ar peoc'h, ma n'eo ket un druez — a zo o soñjal, bremañ pa'z eo c'hwitet e bolitikerezh, mont da vevañ war e leve e Bro-Saoz. Ober a raio koulskoude kentelioù e Skol-Veur Oxford, moarvad evid deskiñ d'ar studierien yaouank an doare da ziskoulmañ kudennou luziet, da lakaad ar peoc'h etre an dud ha 'benn ar fin da zastum ar bed-mañ en ur votez-koad.

LEVRIOU BREZHONEG

(KOZH HA NEVEZ)

TI GIRAUDON

30 Straet Keranpont

22300 LANNION - Pg 35.04.90

Diskar ar Stadoù-Unanet ha liberte e bro-Bortugal

N'eo ket aes lavared petra zo bet ar pouezusañ e-touezh darvoudoù ken niverus ar miz tremenet. N'eus ket ezomm ober kement a drouz gant beaj Chirak e bro-Rusia, na gant marw ar paour-kaezh rouez Ibn-Saoud kennebeud. Se vo ankounac'haet a-raog pell.

Bezañ zo bet traoù kalz grevusoc'h : Mohamed Moussa lazhet gant ur gouennelour (*rasist*) ha gwall reuz ar Gurded. Evid amzer da zont ar bed koulskoude, eo bet gwelet cheñchamantoù brasoc'h : tro wenn Kissinger e bro-Israel, Lon Nol aet kuit, soudarded Thieu dindan dec'h ha taol reverzhi c'hwitet e bro-Portugal. Se a ziskouez pegen bras eo diskar an Amerikaned e meur a lec'h. Ha n'eo ket souezhus evel just goude an enkadenn spontus a zo kouezet war vroioù ar gapitalourion.

Med gant-se eo bet cheñchet, a-dra-sur, mennozioù ar gomunourion. Lod aneze a soñj dezo e vo diskaret da vad bed brein ar gapitalourion a-raog pell. Ha neuze n'eus ket ezomm ken evite bezañ liammet kement-se gant strolladoù all, re ar sokialourion da skwer. Hag aon o-deus ar re-mañ ma vo distrujet an demokratiezh.

Sellomp ouzh ar pezh zo c'hoarvezet e Bro-Bortugal. 30 % eus an ofiserion zo komunour. Lod — ar re yaouank dreist-holl — zo deuet e-barzh an arme espres-kàer ha dre guzh pa voe enrollet ur bern soudarded evid brezel an trevadennioù (*colonies*). Lod all — ar re gozh — a oa a-du gwechall gant ar fachisted, med c'hoant o deus bremañ da sentiñ ouzh ar vistri nevez — n'eus forzh pere —. Paotred an urzh zo aneze, ha setu toud. En em glevoud a reont neuze gant Cunhal, penn-rener ar gomunourion. Eñ a oa o chom e Tchekoslovakia e-pad **Nevez-amzer Praha** hag en neus lâret e oa a-du-krenn gant aloubidigezh ar vro gant soudarded Brejnev. Evel-se eo bet savetaet ar sokialism hervezañ.

Med arabad sisoñjal a-hend-all, eus taol reveulzi mantrus ar Cheli : ur fazi bras e vije bet aozañ botadegoù diouzhtu, ken dizesk a oa chomet ar bobl bete-vremañ. Ar vourc'hizion zo kreñv c'hoazh ha red eo d'an tu-kleiz bezañ war-evezh. Setu perag daou strollad e-touezh ar *gochisted* zo bet refuzet evid ar votadegoù gant aon rag an dizurzh «**Liberte** ebed evid ar re zo a-eneb al Liberte !», o deus lavaret ar gomunourion.

Se zo mont kalz re bell, hervez ar sokialourion, ha tamallet eo bet gante ar gomunourion evel-se : «Lakaet o deus o c'hrabanoù war sindikad an dipografed da ampech pennadoù zo da vezañ embannet e-barzh ar c'hazetennoù. Tri den zo karget eus an tele : daou aneze zo komunour. Ha gwashoc'h c'hoazh : pemp kant paotr eus ar P.I.D.E. (*Polis kuzh ar fachisted*) zo enrollet e-barzh ar strollad komunour e sell da vezañ implijet gantañ a-eneb an ofiserion zo bet gwechall mignoned tamm pe damm gant ar fachisted, ma n'int ket sentus a-walc'h outañ».

Se zo traoù divalaw, se zo gwir. Med n'eus ket tu marteze ober mod all pa vez gwelet tprfedoù graet kazi bemdez gant paotred ar C.I.A.. E gwirionez n'ema ket amañ an dalc'h. Keid ha ma chomo kreñv unvan-

iezh an tu-kleiz, da lâred eo unvaniezh gwir tud un tammig disheñvel, ne vo dañjer ebed evid al Liberte. Ma'z eus ur strollad, — n'eus forzh pehini —, pe un den en neus c'hoant bezañ mestr e-unan war ar re all, poent bras eo bezañ war ziwall.

Ar Poher ha menezioù Arre o vont da fall

Ur mil bennaket a dud heb labour, etre kantonioù Karaez hag an Uhelgoad (diwar 25 000 a dud o chom 'barzh enne), setu ar sifroù disklêriet gant J.P. Jeudy, konsailher evid kanton Karaez. Sifroù rig an A.N.P. : e-lec'h 245 daou vloaz so, ha 313 arlene. E-pad ma kreske hardi niver an dud dilabour, 'c'h ae war nebeutaad evel just ar plasoù kinniget a chom vak / 33 e-lec'h 103 daou vloaz so... Mil, a lâre-ef, o terc'hel kont eus ar merc'hed na lakont ket o hanw 'barzh an A.N.P.. Ha forzhig dioute zo merc'hed yaouank.

Gwashoc'h zo : ne weler diskoulm ebed ! Keid ha ne vo ket addigoret hent-houarn Karaez Rosporden, 'lâr ar C.G.T., 'c'h ay an uzinioù lec'h all, hag an dud da heul... Ha derc'hel a ra ar gouarnamant hag e vevelion da gontañ gevier : an A.O.I.P. a savo un uzin du-se, a lâront, a adlâront, a zilâront, hag a adlâront c'hoazh, med bewech a zisklêriont ive e vo diwezataet un tamm bihan, ken eo deuet sklaer bremañ ne zeuy ket.

Dav chom sioul, 'lâr ar maer, koulskoude : diwallit d'ober bec'h, peotramant 'teuy ket uzin ebed. Arabad spontañ an «arc'hant» ! Ha ma ne zeu ket, 'lâr ef bepred, ne vin ket souezet : aon o do-int bet -raog ar re ruz...

Daoust ha pegeid amzer c'hoazh e vo tromplet ar Vretoned gant ar seurt diskonterezh ?

War vord ar stêr-Erzh, an natur d'ar re o deus argant

An holl a oar petra zo c'hoarvezet d'an ti savet war enezenn Sant-Denez. Diskaret eo bet gant ur vombezenn evid respont d'ar pefed en doa prometet derc'hel an enezenn evid ar familhoù. N'eo ket echu ar stourm evid kaoud hentoù a-hed ar stêr-Erzh. Bodet ez eus bet ouzhpenn pemp kant den gant ar C.A.B.E. (*comité d'accès aux bords de l'Erdre*), d'ar gwener 14 a viz meurzh.

Diskouezet eo bet penaos an dud pinvidig ne reont ket forzh eus al lezennoù. Ar gwir o deus bet digant ar brefeded da gaoud douaroù beteg an dour heb doujañs ouzh an 3,25 m evid lezel da baseal Naonediz skuizh gant o ranndioù strizh ha trouzus. Maer ar Chapel-war-Erzh ha hini Kerc'h-faou (*Carquefou*) o deus klasket difenn **urzh** ar vourc'hizion, med kalz eus ar selaouerion o deus bet tra-walc'h ganto. Maer ar Chapel, De Sesmaisons, en deus, gant tud kar dezañ, al lodenn vrasañ eus douaroù ar gumun...

Ar jandarmed o deus kemeret perzh ive en abadenn en ur lakaad *paperennoù* war beb karr-tan e-kichen ar sal gant un abeg iskis : chomet e oant heb gouloùigoù-arsav. Un doare d'ober aon, neketa !

KENAVO, DANIEL

Aet eo da anaon, daou viz so, hon c'hamarad Daniel CRESSANT, 25 bloaz, eus ar Fouilhez. Hon gwellañ gourc'hemennou a gengañv d'e bried, Huguette, ha d'e familh a-bezh.

Yaouank oa hon c'hamarad ha, koulskoude, en doa bet amzer da labourad abaoe bloavezhioù ewid Breizh ha labourerion Breizh. Ouzhpenn bezañ ezel eus hon strollad, e oa oberiant-tre e-touesk ar beizanted-labourerion er C.D.J.A. hag en F.D.S.E.A..

N'ema ket Daniel en hon mesk ken, med chom a raio bew en hon eñvor. Gant ma startaio e eñvor ennomp hon stourm da-gaoud ur Vreizh dieub ha sokialist !

Dalc'homp soñj !

Evel e-barzh ar film «Z»

D'ar sul 15 a viz meurzh, o doa kalz a dud respontet d'ar galv skignet gant ar *C'homite Larzac*, goude an darvoudoù kriz c'hoarvezet du-hont.

Daou vil den o deus kemeret perzh er vanifestadeg. Goude ur «piknik», int aet beteg un dachenn o servijañ d'an arme, hini ar «*Bêlé*», e-lec'h m'eo bet lazhet hanter-kant paotr gant an Alamaned e-pad ar brezel. Tud dianav o deus kavet an tu da derriñ ur blakenn o terc'hel koun eus sakrifis ar re fuzuilhet. Un doare en deus bet d'ar jeneral e penn an arme e Naoned da sevel klemm a-eneb al labourerion, da c'houlenn skoazell digant ar justis, ha da lakaad leun a strolladoù o vodañ gwazed aet d'ar brezelioù da drouzal ha da gonnariñ.

Med daoust ha n'eo ket un taol dre zindan graet gant fachisted — Kaset gant piw ? — evid distrujañ brud ar gouerion hag ar vicherourion o reiñ sikour d'o breudeur bountet er-maez eus o douaroù ? *Komite Larzac* a nac'h gant nerzh bezañ kirieg d'an torfed-se, evel just.

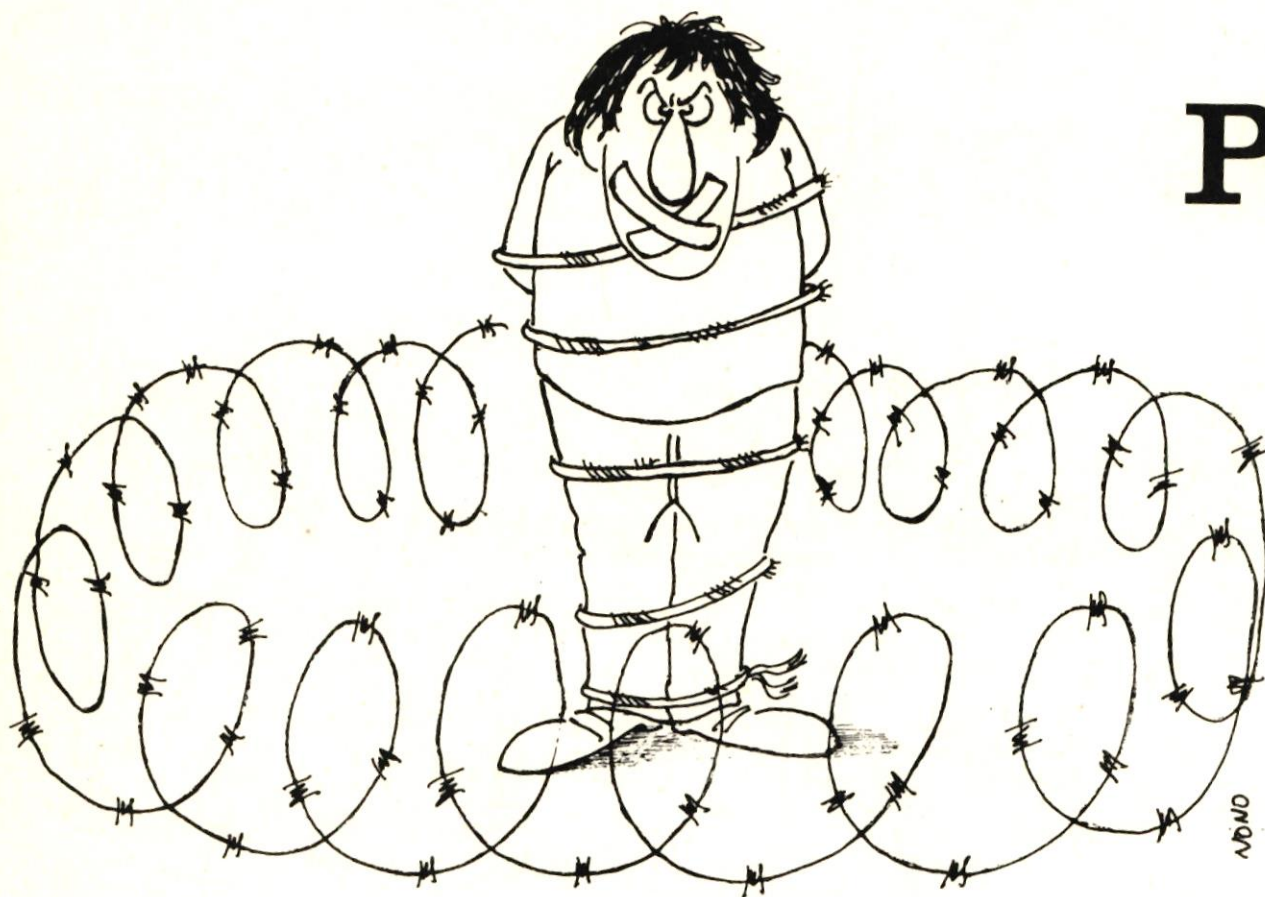
Deuit d'ober un dro beteg
TI ARZOUR MENEZIOU DU»
Koz Cleunf
56 - Langoned

A.B.E.G. (Ar brezhoneg er gêr), kevredigezh an tiegezhioù brezhoneg, a vodo e izili d'ar sul 4 a viz mae 1975, e Menez-Kamm (Spezed, Bro-Gernew), adaleg deg eur hanter eus ar beure, evid bodadeg-veur ar bloaz.

Skrivañ da :

A. Wlagen-Evenou
Kerozeg
56330 ar Faoued

Skodennoù(20 lur) : G.Gelleg
1, rue Fonck. 29200 Brest.

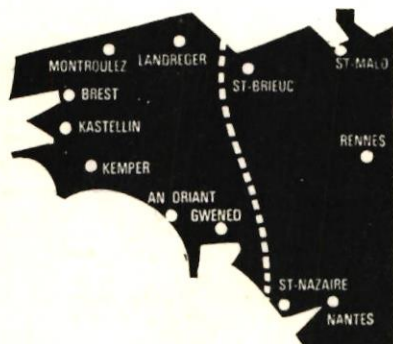
PLAS

PETRA AR BED EO AR BREZHONEG ?

Teir linenn a vije a-walc'h da respont ar goulenn-mañ. Tri mell levr avad ne ziskuilhjent ket an holl wirionez diwarnañ. Gant-se, tudoù ker, ne gavfet er pennad-mañ nemed un toulladig soñjezoù, kement ha lakaad ac'hanoc'h da brederiañ, netra ken.

UR YEZH KELTIEG.

Ar brezhoneg zo ur yezh keltieg (*langue celtique*). Evel pemp yezh all ez eo deuet diwar ar c'heltieg a veze komzet, gwechall gozh, el lod brasañ eus Europa. Miret en eus ur spered dibar, disheñvel eus hini ar galleg hag eus hini ar saozneg. Deuet eo beteg ennomp, yac'h ha c'hweg, un dudi, a-drugarez da labourerion Vreizh. E istor

hir zo evel tre ha lanw : gwech en eus gounezet tachenn, gwech en eus kollet. D'ar c'houlz-mañ avad, ema en arvar eus e vuhez. War an ampl ouzhpenn ur milion e penn kentañ ar c'hantved, ar vrezhonegerion n'int ken en deiz a hiziw nemed 400 000 pe dost. A zo gwashoc'h, ne vez ken savet ha kelennet hon bugale e brezhoneg. Klaskomp da gompren perag...

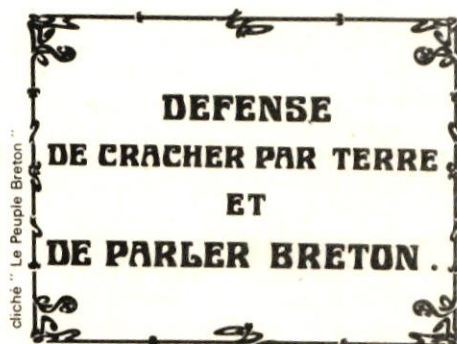
ISTOR UR BOBL.

Istor ar brezhoneg zo istor ur bobl, hini ar Vretoned. Deuet eus ar pezh a anwer bremañ *Bro-Saoz*, hon tadoù kozh a oa en em vesket gant an dud a veve en Arvorig a-raok deze. Dre-se, ur mesk ivez etre o yezh, e kornioù zo, hag int tost a-walc'h an eil ouzh eben, moarvad. Lañs en doa ar brezhoneg en amzer-hont : en em ledañ a reas pellig a-walc'h war-zu ar sav-heol, war-lerc'h ar vrezelourion, al labourerion-douar hag ar veleion a zegase gante o gizioù hag o feiz kristen. Braw e vije bet e stad e rouantelezh Vreizh ma ne vije ket bet diskaret homañ gant lazherion ha skrapierion spontus : an Normaned. An noblañsoù a yeas da glask bod er broioù krec'h. Pa zistrojont, e teue romaneg gante (galleg kozh, mar kirit). Neuze eo e krogas amzer an diskar evid ar brezhoneg. Evel ma ouzoc'h, kerkent ha ma ya pennoù brasañ ur vro war ur yezh estren, ez a hebdale ar vourc'hizion warni. Abenn ar fin, pa stag an dudigoù d'ober ganti ivez, e vez echu gant al langach gwasket, nemed ur burzhud bennak a vefe. Evel-se ez eo bet kont gant ar brezhoneg, evel e kement bro drevadenet (*colonisé*) a zo...

D'an ampoent ma kollas Breizh he frankiz, edo Bro-Frañs o kreskiñ hag o kreñvaad. Brasaad a reas galloud ar roue dre al lezennoù. Unan aneze, ur c'hemennadur eus Frañsez ar c'hentañ, a lakae ar galleg, komzet gant tud Paris, da yezh nemeti ar stad. Diwezhatoc'h, da vare an Dispac'h gail (*Révolution française*),

«Evid unanded Bro-C'hall, e rank ar brezhoneg mervel». Arabad ankounac'h-aad kennebeud soñj paotred ar gouarnamantoù a-vremañ displeget dre c'henoù an aotrou Pompidou (Doue d'e bardono !) «N'eus plas ebed d'ar yezhoù bihan en ur Vro-Frañs a zo lavaret e lakay war Europa he merk dibar» ! Evid gwir, ne oa ket ken aezet evid renerion Bro-C'hall lakaad ar brezhoneg d'ar marw ha lavaroud «chou» d'ur yar ! Paneved an nevezintioù souezhus a vrallaas ar bed kozh en naontegved

kantved, e vije bet gorreg-tre ar gallekaad. Siwazh, ar c'hazetennoù bras, ar skin-gomz (*radio*), ar skinwel (*tele*) hag ar binvioù-kelaouiñ (*mass-media*) all a road un taol orzh ponner d'hon yezh. Un orzhad ken ponner all a voe ar skol red, pa rankas bugale Vreizh mont da zeskiñ galleg enni. An divroañ daved broioù an ijinerezhioù bras (*grandes industries*),

lazhadeg ar brezelioù, ar maezioù o tidudañ, a beurziskaras ar brezhoneg. Diwar neuze eo o devez mezh tud hon bro rag o yezh. Re o devez gouzañvet abalamour dezi : dismegañs an dud a-feson, hag an diaenez ken kriz pa ra ar re all arc'hant war an oaled. Evid en em sachañ eus ar vouilhenn, evid gounid e damm kreñ, e vez red dilezel ar brezhoneg. Henn ober a reont, tamm ha tamm, daoust d'ar garantez a vagont evitañ alies, heb gouzoud deze gouarnamantoù Paris o deus silet enne sotonioù ha treuz-kredennoù a-leizh, kement ha ken bihan ma'z int bouzar ouzh mouezh ar skiant vad. «Pesort planedenn fall zo kouezet warne 'ta ?» eme tud zo. Pa glever digant Pêr ha Paol ema liw ar c'hozh war ar brezhoneg, e soñjel ragtal pegen peurvad eo labour-dismantrañ hon sevenadur (*civilisation, culture*)...

D'AR BREZHONEG EN E VRO !

UR BENVEG KAER.

Pa vo goulennet digant hini pe hini petra eo ar brezhoneg, e lavaro peurliesañ — mar bez ur respont — ez eo galleg trefoedet, pe saozneg, pe me 'oar-me c'hoazh. Klevoud a refet ivez n'eo ket ar vrezhonegerion evid en em gompren eus an eil parrez d'eben, pe eus an eil park d'egile, na petra 'ta ! Gwir eo n'eo ket heñvel-rig ar brezhoneg e peb lec'h. Med daoust hag-eñ ez eo heñvel-rig galleg Paris ha galleg Lannuon, galleg Kanada ha galleg Suis ?

N'aer ket en tu all d'ar wirionez o lavaroud e vez anwet «koz trefoed» neb langach komzet gant ar bewrion hebken. A zo muioc'h, douget a-walc'h e vezer da zisprizañ kement yezh na weler skrid ebed anezi, na war ar ru, nag er stalioù, nag el levrioù. Ar brezhoneg bepred a zo skrivet pell a zo : e 1499 eo e teuas er-maez ar *Catholicon*, gant Yann al Lagadeg. Hon skrivagnerion gentañ a skrive brezhoneg evid diduiñ an dud ha birvidikaad o feiz. Padal, n'eus nemed kant vloaz zo, koulz lavared, ez eus bet savet, evid ar wech kentañ, levrioù mad. N'eo ket en un devezh e vez savet ul lennegezh (*littérature*) ! Red e oa bet da gentañ dastum brezhoneg bew, reoliañ ar yezh, krouiñ kazetennoù, kavoud lennerion... An dud dibaot a lakaas war o chouk ur bec'h ken ponner ne golljont ket o foan : na pegen bras hon plijadur hiziw pa lenner levrioù evel *Geotenn ar Werc'hez*, gant Jakez Riou ! Na pegen laouen e vezer o selaou

barzhonegoù savet gant Youenn Gwernig ! Na pebez esperañs a zegasont holl d'hon c'halon ! Setu e lavaromp uhel

*«Mestroniezh politikel Bro-C'hall
he deus graet eus ar bobl vreizhat
ur bobl a vevelien, he mestroniezh
yezhel he deus graet diouti ur
bobl a sklaved.»*

Yann Sohier.

ha sklaer : ur yezh kaer ha ouesk eo ar brezhoneg. Barreg eo da liwañ an traoù brawañ ha da zisklaeriañ an traoù uhelañ. Gerioù ha lavaroù nevez a c'heller ijinañ ken aes ha tra, diwar he danvez hec'h-unan. Ur benveg modern an hini eo !

BENVEG HON FRANKIZ.

«Da betra kaozeal brezhoneg bremañ 'ta ? eme Yann Grenn. Ya da betra ? «Feiz», emezomp-ni, «dre ma'z omp disheñvel, setu !» Siwazh dimp, Debré hag e c'horad mignoned, mistri hon republik, o deus si fall ar C'hallaoued. Red eo da beb den, ha da beb pobl trec'het gante, plegañ d'o skouer evel deñved. Netra ne gont evite

Aner eo klask kenteliañ ar re-se. Biken-Doue ne gomprenfont e c'hall bezañ brezhoneg gant Bretoned pa vezont o labourad, o studiañ, o c'hoari gant o bugale, pe o farsal gant o c'hamaladed. Hag e kav deoc'h e vezont nec'het an disterañ gant kleñved hon bro ? Ne vezont ket. Ne welont ket o bro o koll he mibion evel ur c'horf o vont diwad. Ne welont ket hon douaroù mad perc'hennet divergont gant ar soudarded hag an douristed pinvidig. Ne welont ket an arc'hant o trec'hiñ war beb tra, an den o waskañ an den, hag ur bobl o koll he lorc'h, he soñjoù, holl èrezh hec'h amzer-dremenet.

Ni hon eus lakaet hon fiziañs er re o deus un tamm kalon en o c'hreiz, un tamm skiant en o fenn, ha kalz a youl vad. D'ar re-se eo e lakaomp hon pluennou da labourad evid displegañ deze stad ur yezh a garomp a greiz hon c'halon dre m'eo chomet enni spered hon pobl hag esperañs hon frankiz da zont.

Mikael Briant.

BREZHONEG
ER SKOL !

Diwar Il Popolu Sardu.

nemed o c'harantez diboell evid ar galleg, ar yezh kaerañ e-touesk ar re gaerañ, da-lârse, a ranker ledan e dachenn er bed, kousto pe gousto. Un doujañs divuzul o deus ivez e-keñver ur stad renet evel ur c'hazarniad soudarded... Ni ne reomp ket hunvreoù goulo : gouzoud a ouzomp e chomo kalz a Vretoned penndaoulinet da viken dirag aoter republik ar Jakobined. A-hend-all, ar gargerion-o-c'horf, al liperion-votoù, ar vourc'hizion, ar maout-ennou a beb sort, ar re diseblant ouzh peb tra, hag ar re a gav braw o stad a yelo dalc'hmad diouzh an tu kreñvañ.

KOUMANANTIT DA

**LE PEUPLE
BRETON**

B. P. 304 - 29273 BREST CEDEX

ANV

ANV-BADEZ

CHOMLEC'H

a gas e goumanant boutin : 20 F (1)

skoazell : 30 F (1)

estrenvro : 30

C.C.P. RENNES 2365-76

Ar Bac en Oriant

Goude boud aterset (*goulennataet*) e-pad teir eurvezh, an den a zeu da vout skuizh hag ur sort labour a denn da sec'hed ! A-hend-arall, paset eo kreisteiz. Mall eo moned kuit.

Pelec'h moned da zebriñ ? Un ti-krampouezh a anavezan, truezeg un tammig an diavaez med c'hweg ar chistr ha lardet-mad ar c'hrampouezh. Ez an da choukiñ (*azezañ*) e-tal un den kozh blew gwenn dehañ, ha dizant. Dizant ? Nann, unan hebken a chom ouzh kostez e jot dehoù, evel diwezañ test ar yaouankiz kollet.

« — Yec'hed deoc'h, ma eontr !

— Petra ? C'hwil 'gomz breton c'hwil ? A-beban ez oc'h ag emen e tet ? (*eus pelec'h ez oc'h, eus pelec'h e teuit* ?)

— Ag an Alre.

— Azez amañ 'ta, penn-diaol⁽¹⁾ ; a Gervignag ez on-me !

Ur pezh a zen eo, m'en lar deoc'h, graet gantañ ar brezel 14.

« — Ya, ma faotr, pewar ble (*bloaz*) er gwad, er fank, hag er c'haoc'h ewid ket ha netra, pe gentoc'h ewid reiñ an indepanañs d'ur bochad a bobloù tra ma chomemp-ni, Bretoned, tapet berr, pas an droed zoken da gomz breton er skol».

Feiz ! un *otonomist* a zo aneñ !

Newazh, nendard ket souezh ; muioc'h eged na greder, soudarded kozh 14 a gomze evel-henn.

Arabad ankouad e lennent *Dihunamb*, e bro-Wened, ha *Breiz*, e bro-Dreger.

Med setu an nor o tigor ha piw o toned e-barzh ? Paotr e vlew hir, an hini en deus respontet ken mad :

« — Deuit ouzh hon taol».

Displegañ a ran da-voulom Kervignag piw eo.

« — Te 'zesk brezhoneg, paotr ? Hama ! Ar gwir a zo ganit. Mallozh ruz ! ni hon eus ni afochet (*n'omp ket deuet da benn, c'hwitet hon eus*), klaskit ober gwell ha sevel ur vro nevez».

Ha ma labous kozh da gaozeal, da gaozeal. N'eus ket tu da zistagañ ur ger.

Paotr e vlew hir a zo en em lakaet da gomz brezhoneg ive, ha ruziañ a ra gant aon da faziñ.

« — A pa oac'h yaouank, ne oa nemed merc'hed fur ha sonioù deread ganeoc'h ?

— Merc'hed fur ? » Minc'hoarzhin a ra. « Ha pa bege an tan en o revr goude an dornerezh. Sonioù deread ? Klew 'ta :

« *Ne sav ket ganeoc'h*

« *Ne sav ket ganeoc'h*

« *C'hwil zo maget gant yod, ma faotr,*

« *Ne sav ket ganeoc'h*

« *Re-rall a vo kreñvoc'h* ».

C'hoarzhin a ra a-vegad breman, ha seul taol ma tigor e veg, em eus aon da weled e zant diwezañ o kouezañ en e asied.

Paotr e vlew hir n'en deus ket komprenet mad ar c'homzoù, med, a-daol-trumm, an nor a zigor hag ur boufam fuloret, ur c'hoef minaoed⁽³⁾ ganti war he fenn, a huch a-bouez-penn :

« — Ez oc'h-c'hwil, Ujen, gant ho komzoù dijaoj hag ho sonioù dizonest, m'ho pounto er-maez gant an astell-yod ! »

Komprenet he deus hi mad-tre petra eo an dra misterius-se ha ne fell ket dehañ sevel !

Paotr e vlew hir en em gav en e vleud breman.

An dud yaouank, breman evel gwechall, a vez tuet da grediñ ez eo int ar re gentañ, ha ne ouzont ket ez eus bet en o raog rummadoù arall oc'h ober goap ouzh an iliz, pe o stourm a-eneb d'an arme pa veze kalz dañjerusoc'h en ober. Mad ar chistr ha ma daou c'homper a garg dehañ.

« — Ev 'ta, gast ! », eme paotr kozh Kervignag. « Med diwall a ran : me a groigo en-dro gant ma labour tuchant ».

Ouzh hor c'hlevoud, ni an tri rummad a Vretoned, an ostizion all a ansav tamm ha tamm e ouzont komz int ive kalz pe nebeud, ha kent pell ne vez mui klevet nemed brezhoneg en ti, hag an diwezañ gallegerion mezhus a ya kuit... Mall eo tostaad ouzh al « Lycée ».

A-raog kimiadiñ, e c'houlenn ar paotr yaouank :

« — Penaos e larer : *la Bretagne, ça existe* ?

— Breizh a zo anehi, paotr ! »

Sten Kidna.

(1) « *Penn Alre, penn (an) diaol* », eme ar proverb.

(3) Ar *minaoed* a zo lesanw tud Lokmikaelig en tu-rall da stêr an Oriant.

istrvagour — 1 200 evid ar Golf. En holl, e c'heller asuriñ e vew pewar mil den diwar an istr.

Pouezus eta, an istr 'barzh hon departamant.

Fall an traoù ar bloaz-mañ.

Ya, fall an traoù, perag ? Parkourion Brest pe re Montroulez n'o deus ket prenet munus-istr ar bloaz-mañ peogwir ez eo klañv an istr gant ar parazitoz, ur c'hleñved misterius deuet eus n'ouzer ket pelec'h, ha kroget o deus int gant ar Jigas.

Prenerion Bro-Spagn n'o deus ket prenet kennebeud en arbenn ma'z eo bet serret an harzoù ouzh marc'hadourezhoù estren zo. Tri mil tonenn a vunut-istr zo chomet war al lec'h, ur c'holl bras eta.

Ar barkourion en em zifenn.

Setu eta bodadeg goude bodadeg hag ar barkourion o c'houlenn sikour digant ar gouarnamant hag an aotre da sevel istr

Jigas o tont eus Bro-Japan.

Ya, a respont re-rall med an daou ne c'hallont ket bewañ asamblez : ar Jigas a gemer toud ar boued hag an hini all a vez tonet da verwel. Penaos ober ?

Miromp kentoc'h ar Belon, pinvidigezh hor bro.

Pezh ne vez james lâret.

Koulskoude ar c'hazetennoù a chom mud diwar-benn un dra pouezus. An dra pennañ : e-mesk ar barkourion e kaver ar re vras hag ar re vunud.

Ar re gentañ a vez parkourion a vicher a rumm da rumm a-c'houde kant vloaz pe c'hoazh tud pinvidig o deus kroget gant ar vicher ugent vloaz zo ac'hoel.

Aze e vez kavet arc'hant ! Int-i eo ar gwir vourc'hizion eus ar Mor-bihan gant o c'hastelloù nevez-savet.

« O ! N'en deus koustet ma zi nemed 60 milion », a lare din unan aneze.

Deze, er bloavezhioù 47, arc'hant ar *Plan Marshall*, prestet da 2,5 % hag adprestet gante — dre sikour an noter — da 12 % ! Galloudus int, gwelet mad gant an dud e karg hag, evel melinerion fin, e c'houzont tennañ dour d'o milin.

Ar re all zo paouroc'h dre ma vanke deze danvez p'o deus kroget gant an afer.

Ha boud zo ive ar vicherourion paeet hervez ar S.M.I.G..

Sklad pe dew, ne reont foultr kàer, se ne astenno ket o gopr.

Petra a c'hoarvezo neuze gant an enkadenn ?

Ar re vras a c'hounezo un tammig nebeutoc'h hag ar re vihan a ranko gwerzhañ o stal d'ar re vras hervez lezenn griz ar gitalouriezh.

Ha tud vunud hor pobl a gendalc'ho da zebriñ istr diw pe deir gwech er bloaz, da zeiz Nedeleg, dimeziñ ar c'hoar henañ, pe vadeziant ar breur bihan.

Bep daou viz lennit

AL LIAMM

(savet e 1945)

ar gelaouenn nemeti o reiñ, c'hwec'h gwech ar bloaz, barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a bep seurt ha keleier. 80 pajenn e pep niverenn.

Rener : Ronan Huon.

Koumanant : 35 lur. Studierien : 25 l
Mme S. Chere! 109, bd de Verdun Rennes.
C.C.P. 2184-34 Rennes.

Belon pe Jigas ? An hini tew pe an hini sklud ?

Evel ma ouzoc'h, pe na ouzoc'h ket, departamant ar Mor-bihan a vez anezañ kavell an istr sklud pe Belon (na zeuont ket eus Belon hebken !). War ribloù stêrioù o dour klouar : hini an Intel, hini an Drinded, hini an Alrae, pe er pleg-mor — ar Golf — e vez savet ha serret ar munus-istr (*naissin* e galleg) a vo gwerzhet er Frañs hag er broioù all, tra ma chomo ul lod er vro da ober istr a vo gwerzhet d'an oad a dri bloaz. A-c'houde miz c'hwevrer 1923 e vez difennet sevel istr tew o tont eus ar Portugal pe eus Bro-Japan. 2 900 hektar a vez miret evid an istr er Mor-bihan ha 1 500 evid ar Golf. Boud zo 1 800 parkour — pe

AR FALZ

kelaouenn drimizieg an Emzao diazezet gand Yann Sohier bodet ennañ skolaerien ha kelennerien Vreiz

a-du gand eur skol vreizeg ha laik gwirion Lennit Ar Falz ! Komanantit d'ar Falz ! (20 lur evid 6 niverenn)

AR FALZ, straed Kan-ar-Gwez
29245 Plourin-Montroulez
C.C.P. 430-20 H Roazon

pour ha trichin

Diwar ar c'hreizennoù nukleel

Ema an holl strolladoù demokratel o sevel eneb an dilabour na ra med kregiñ d'ober e reuz e Breizh. Nann d'an dilabour ! Labour e Breizh !

Labour ? Ya ! Med forzh peseurt labour ? D'ar c'houlz-se, degemeromp diouzhtu an arme a raio labour d'un deg a dud marteze e kostez Kastellin. Pe welloc'h c'hoazh, deomp d'an arme, d'ar polis, d'ar CRSed, gant ar re-se e vo labour er vro !

Memestra ! Biskoazh kement all ! U.D.B. oa aet eneb *rafinette* Brest, a oa sañset reiñ labour da dud ar vro, gwir eo. Med da beseurt priz ? Diskaret e vije bet ar micherioù diwar ar mor, ar pesketa, ar sevel istr ha meskl, an dastum bezhin... gant al loustoni euzhus a oa o tont da heul.

Ma ! Hirie n'eus kaoz med eus kreizennoù atomeg, en Erdeven, pe e Beg-ar-Fri. Ha labour 'vo ! Marteze keid ma pado an amzer da sevel aneze, med an deknikourion ne vint ket eus erdeven na Gwimaeg, na Breizh emichañs.

Tud eus an E.D.F. a deuio eus lec'h all, hag ar c'hompagnunezhioù a labouro da sevel ar c'hreizennoù a deuio gant o zud ive. Marteze 'vo ezomm eus ur jardnier bennag pe unan da bostañ e toull an nor.

E-keid-se 'vo dañjer bras ewid al labourioù zo bremañ. Ha n'eo ket gant an tregont bloaz e c'hall labourad ar greizenn atomeg e vo digollet tud ar vro !

Ne welan ket kalz pesked, kraked, hag all, o chom da vevañ en ur mor a vo tommoc'h eus 10 %, ha klor e-barzh ouzhpenn-se ! Ha pa chomfent, ur bern tud a vo kavet da brenañ an traoù pesketaet en dourioù-se ? Ha d'ar besketaerion e vo roet al labour all gant an E.D.F. ? Pegeid amzer ken na vo distrujet ar parkadoù istr ? Ha piw a gredo reiñ eus ar boued-se d'e vugale ?

Evel just, goumon (bezhin) ne vo ket tu da implijoud war an douaroù. Red e vo kontrolliñ al laezh hag al legumaj. (E Chinon, e-kichen ar greizenn atomeg, e vez graet beb pemzeg deiz).

Digresk a vo war briz an douar, ma vo kavet tud da brenañ c'hoazh.

N'on ket troet kàer gant an douristelezh, med sur eo ne vo ket bernioù tud o tont da soubañ o zreid en dour mor-se, nag o tont da chom war an tachennoù-kampiñ pe en ostalerioù an Erdeven.

Red eo goud memestra kement-mañ :

— tommet 'vo an dour implijet gant ar greizenn, hag adkaset d'ar mor. E Vandellos (Bro-Spagn), n'eus evel-se mann bew ebed ken er mor beteg eizh kilometr eus ar greizenn atomeg. Ha gwashaad a ra an traoù eno c'hoazh.

— darc'haouet 'vo en dour pe en aer gazoù skinoberiant (*radioactif*). Evel just zo ur bern riskloù da dapoud ar c'hriñg-bew, pe da weloud bugale euzhus o vezañ ganet. Hag a-benn tregont vloaz, pa na vo ket labourer ken er greizenn, e vo c'hoazh bew an traoù-se e kig an dud.

— taolet 'vo er mor loustoni skinoberiant hag a chom bew e-pad tremen 20 000 bloaz.

Ha kement-se evid petra ?

Evid an E.D.F. da werzhañ muioc'h a dredan d'an dud !

Tredan ne vo ket gwelloc'h marc'had e Breizh, ha pa vefe produet amañ. Bremañ dija e vez kaset da Baris un tamm mad eus an tredan graet e kreizennoù dêwiñ-petrol

eus Naoned. Ema ar c'hreizennoù-se o treiñ gant ar findaon, o louzañ euzhus ar c'horn-bro-se du-hont. Ar c'hreizennoù atomeg a raio gwashoc'h c'hoazh.

Tredan 'vo kaset 'ta da Baris, da vagañ al labouradegoù eno, e-keid ma vo berniet al loustoni amañ e Breizh. Mil bennozh Doue, Aotrou Giscard !

Touristelezh, kampoù-soudarded, kreizennoù atomeg, med pelec'h an diaoul ema interestoù ar Vretoned ? An dibaboù a vez graet dalc'hmad gant ar memes tud ha n'int ket trubuilhet gant pobl Vreizh.

Dibabomp ni ive !

Pe mervel e-kreiz kaoc'h ar gevredigezh-se ! Pe mont kuit ha leuskel ar plas amañ d'ar re a oar petra ober gant hon bro.

Pe sevel da skubañ ar moc'h a gredo ataw lâred e oaront gwelloc'h evidomp petra zo mad evidomp.

Joran ar Grug.

LENNIT
WANIG ha WENIG
KELAOUENN DAOUVIZIEG
EVID AR VUGALE
PRIZ an NIVERENN
1,50 lwr

PRIZ ar
c'houmanant : 8,00 lwr
SKRIVÃÑ DA
WANIG ha WENIG
KERALORET
29249
- GWISENI -

Hag a-nevez er vro?

Ti-saverezh ha koad-prenn : nend eo ket gwelloc'h an traoù

Setu pezh a zisklêr ar C.F.D.T. evid pewar departamant hon bro.

An darn vuiañ eus an antreprizoù ne labouront ket e-pad an eurvezhoù dleet med ar renerion a c'houlenn koulskoude d'ar vicherourion ober ar memes labour. En abeg da se, e vez muioc'h a wall zarvoudoù. Klewit : 94 000 micherour a vez en hor bro, 24 % anezhe a vez implijet en ti-saverezh, er mengluezioù hag er c'hoad-prenn. Med an 24 %-se a c'hoarvez gante 50 % eus ar gwallzarvoudoù hag e-mesk an aksidantoù-se, 48 % a vez gwallzarvoudoù marwel.

Diouzh un tu all, war 44 000 den gloazet da viken, 22 000 a vez anezhe micherourion en ti-saverezh hag ar c'hoad-prenn.

Ha gouzoud a rit e vefe 19 000 plas ouzhpenn ma ne vefe labourer nemed daou-ugent eurvezh e korf ar sizhun, hag aotreet da vont e retred d'an oad a dri-ugent vloaz ?

Aotroù maer Poullaouen

Maer Poullaouen, 'ouzoc'h a-walc'h, zo un aotroù bras, med un aotroù mad, gwellañ aotroù ar c'hanton, gwellañ hini zo 'barzh Breizh, a glever a-wechoù... Koulskoude, e-touezh an daouzeg pe trizeg peizant a feurm e zouaroù hag e diez, unan oa chomet war-lerc'h : hini Kerdelo n'implije ket ar gouloù 'barzh e di, da labourad an douar 'rae bepred gant ur jaw (*marc'h*), ha n'houlle ket memes kaoud ar c'harrdi bras a ginniged sevel 'barzh e leur.

Ba 'r porzh, ar c'hozh tamm peizant ! Kaset lizheroù dezañ, kaset urcher Karaez, graet ur prosez dezañ.

An aotroù maer 'gave gwelloc'h reiñ e feurm d'unan yaouankoc'h, ur peizant a-zoare : gwelloc'h evid stuz e barkeier, ha 'vid adingalañ an tiez kouezet.

Setu ar mod-se ive lakaet diaes paotred F.D.S.E.A. hag ar M.O.D.E.F., o tifenn un den eus an amzer gozh, un den gouez, o labourad c'hoazh gant ostilhoù mod kozh, ha seul vui bremañ m'eo savet konsailher-

ion Poullaouen — tud eus an tu kleiz, komunisted 'barzh o zouezh — a-du-krenn... gant ar maer, war-bouez un pe daou ! Diegi en devez an nen 'stourm evid ur peizant kollet 'barzh hon amzer. Nann, 'barzh bro ar Bonedoù ruz ive, n'eus ket an urzh ken da labourad gant kezeg !

Fall an traoù evid uzin boued-chatal Brissieux

Stad e oa gant Bretoned zo pa veze meneget Brissieux, un uzin savet gant arc'hant ar vro. Evel ma oar an holl, al lod vuiañ eus ar boued-chatal a veze aozet e ti Duquesne-Purina pe trustoù all sort-se.

Ma ! Setu ar sosiete o tougen ar gouriz plouz : daou sindig zo bet karget da gempenn an traoù.

'Barzh uzin Yestell n'eus mui bremañ nemed 70 micherour ; 92 zo bet er bloavezhioù paset. «Hini ebed ne vo lisañsiet», setu pezh a glever. Kement-se ne vir ket ouzh ar vicherourion da vout soursiet : gouzoud a reont ez eo bet kaset er-maez 33 micherour en A.L.C. e Seren ha 71 e Pondi hag e Plouwinaz⁽¹⁾.

Hag en uzinoù-se e veze aozet kig yer-Indez.

Da biw ha da belec'h neuze gwerzhañ ar boued aozet evite ?

(1) Seren = Serent ; Plouwinaz + Plougennast.

A van da van ez a al lezenn da vann

Pa vez klevet komz eus divizoù nevez ar gouarnamantoù, red eo bezañ war ziwall, ken pell ema an ober diouzh al lavar !

Lavaret eo bet, da skwer, e oa holl vroioù ar C'henvarc'had a-du evid reiñ da beb medisn an droed da labourad e n'eus forzh pe vro all. Ha setu graet an dra, a soñj deoc'h ? Gortozit, tud vad, amzer zo !

Red eo, da gentañ, da beb gouarnamant sevel ul lezenn ha lakaad anezi da vezañ votet. Med ne vo ket echu an afer gant al lezenn, pell ac'hane. (Gwelet mad eo bet an dra-mañ gant lezenn an diforc'hañ-bugale). Evid resisaad ar penaos, ar pegoulz, hag an evid-piw, savet e vez gant ar vinistred «dekredoù-seveniñ» a zo moaien gante treusfurmiñ un tammig mennozioù al lezenn.

Ha goude ? Evel just, an «dekredoù-seveniñ»-mañ n'int ket sklaer a-walc'h, ha paotred ar ministeroù a gas neuze kelc'hilizhiri, dre guzh pe dost, da zisklaeriañ penaos e tle al lezenn, a-benn ar fin, bezañ komprenet...

Ur skwer all ? Evid diskouez d'ar re all, e oa ar Frañsizion tud seven ha hegarad, eo bet roet an droed warlene, da estrañjourion zo, doned da vedisined e Bro-C'hall venniget. Hervez an dekredoù sinet gant Messmer, Fontanet ha Poniatowski, e ranke ar vedisined estren kaoud un diplom ken talvoudus ha hini Bro-C'hall ha tremen dirag ur gomision da brouiñ e oant barreg war o micher.

Med hervez ur c'helc'hilizher savet goude, e tlee ar gomision selloud pizh hag-eñ e oa an estrañjourion-se barreg d'en em gustumiñ gant boazioù Bro-C'hall.

Hag evel-se eo bet posubl da bennoù-bras ar gomision-medisined eus ar Skol-Veur kas kuit ar re na blijent ket dezi, da lavared eo ar re ne oant ket «gall» a-walc'h !

Brezhoneg hon amzer

a van da van = *tamm-ha-tamm*.

kenvarc'had = *Marché commun*.

lezenn = *loi*.

dekred-seveniñ = *décret d'application*.

kelc'hilizher = *circulaire*.

boazioù = *kustumoù, kustumañsoù*.